

NGƯỜI ĐẸP NGỦ TRONG RỪNG TÀI LIỆU LƯU TRỮ CỦA CÁC HOÀNG ĐẾ AN NAM⁽¹⁾

S.S.E

Một đất nước có thể sẽ không tồn tại nếu không biết về quá khứ của mình. Tư cách pháp nhân của nó tự hình thành từ ký ức về các chiến công của những người đứng đầu đất nước mình, từ việc soạn ra các luật pháp cơ bản của mình, từ lịch sử các quan hệ của mình với các nước, từ những chứng cứ trong đời sống của mình, từ ngày này sang ngày khác, được thể hiện qua hàng nghìn tài liệu, riêng biệt mà chẳng vụ lợi, nhưng việc tập hợp lại các tài liệu này, đối chiếu chúng lại tạo ra sự ngạc nhiên bất ngờ. Từ cảm giác về sự liên tục của nó, thế là nhỏ từng giọt, từng giọt, từ niềm tin của nó vào tương lai. Niềm tin vào tương lai này được dựa trên những bài học của quá khứ, làm tăng động lực của một dân tộc.

Đế chế An Nam với lịch sử sôi động, làm phong phú thêm bằng đủ loại các sự kiện đã phải chờ đợi một người đứng đầu vĩ đại, Hoàng đế Gia Long để có được một ý thức về sự cần thiết của việc viết lên một lịch sử khách quan này.

Hoàng đế Gia Long và người kế vị Minh Mạng đã tạo ra các tài liệu lưu trữ của các Hoàng đế An Nam và chúng ta đánh giá cao lợi ích của chúng khi biết rằng nếu thiếu một biện pháp đồng nhất thì sẽ gần như chẳng có gì có thể thay thế được các tài liệu lưu trữ gốc có từ trước năm 1800.

Nhưng ở các xứ nhiệt đới, độ ẩm và nhiệt độ đi cùng với nhau để tạo ra sự hủy hoại tài liệu thì cách duy nhất để bảo tồn là đưa ra sử dụng chúng.

Vậy mà ở Huế, dưới những mái ngói rêu xanh của điện Đông Các ở Nội các, dưới bóng điện Càn Thành, trong Quốc sử quán thanh lịch, các sổ sách, các hiến chương, các bằng sắc, sắc phong phẩm tước, các sách vàng của triều đình, các ấn chương, các bài văn thơ của các Hoàng đế đã mất, hàng trăm năm ngủ yên trong các hòm rương sơn xỉn.

Hàng năm, một nghi lễ được gọi là lễ “phát thức” tức lau chùi các con dấu đã cho phép mở ra hai lần niêm phong của các hòm rương có chứa các đồ vật quý giá nhất, rửa chúng bằng nước thơm và lau chùi bằng những tấm vải đỏ. Thực hiện lễ nghi này, các quan lại mặc bộ trang phục nghi lễ và khi nghi lễ đã xong, các tài liệu đang bị rơi vào trong giấc ngủ và sự lãng quên được mở ra. Những chiếc hòm rương khác đã không bao giờ được mở ra và bị bỏ rơi trong quên lãng “sau các bức tường cổ không xa một kho thuốc súng”. Người ta biết vì sao tài liệu lưu trữ bị bỏ rơi, ẩm mốc, sự tàn phá của các con gián, những lỗ sâu đục, những vụn phân dơi.

Hoàng đế Bảo Đại, với ý thức bảo tồn kết hợp hài hòa các quan niệm tân tiến nhất đã rất xót xa cho tình trạng của các bảo vật này. Theo khuyến nghị của một cựu sinh viên Trường Pháp điển, ngài Paul Boudet, Giám đốc Nha Lưu trữ và Thư viện Đông Dương, Hoàng đế Bảo Đại đã quyết định chấp thuận cùng với ngài Phạm Quỳnh cho đánh thức những giấc ngủ miên man, từ

⁽¹⁾ Dịch từ nguyên bản tiếng Pháp "Belles au bois dormant: Les archives des Empereurs d'Annam", *L'Action*, No 260, 12/2/1943, hồ sơ số 994, hồ sơ đã dẫn.

một sự ngừng trệ đe dọa sự lâu dài, đưa ra ánh sáng và đưa ra cho cuộc đời bao nhiêu là các văn bản quý giá, không thể thiếu cho việc viết lên một bộ lịch sử về Đông Dương.

Chính ngài Paul Boudet, cùng với việc lập ra một sở lưu trữ tài liệu lưu trữ ở Trung Kỳ giao phó cho một cựu sinh viên Trường Pháp điển trẻ tuổi người An Nam (tức ông Ngô Đình Nhu), họ đã cùng nhau phải làm công việc đầu tiên đối với các tài liệu lưu trữ đã được tập hợp tại Huế. Chúng tôi vừa mới tóm tắt được một phần công trình này. Công trình đó được minh họa bằng các hình ảnh được xuất hiện lần đầu trong “Tạp chí Đô thành hiệu cổ Huế” vừa mới được Hội Địa lý Hà Nội xuất bản và được Nhà in Viễn Đông in dưới dạng một cuốn sách thanh nhấ.⁽¹⁾ Cuốn sách này cũng được Dai La impérial và Thăng Long impérial nacré in ra các bản rất đẹp trên giấy An Nam (tức giấy dó) để dành cho các thành viên của Hội Địa lý Hà Nội và để bán cho những người mê sách...

Nội dung của cuốn sách này là một sự giới thiệu không thể chê vào đâu được, cho phép đánh giá được giá trị của các tài liệu lần đầu tiên được gọi lên từ tấm vải liệm của Hồng y và lợi ích từ một quyết định cắt đứt các truyền thống lâu đời, xứng đáng được tôn vinh, tuy việc duy trì các truyền thống đó đã tước bỏ đi đối với xứ sở một chất men cần thiết cho sự thống nhất và sức mạnh của mình. Nó cũng sẽ cho phép việc sưu tầm, sắp xếp các tài liệu vô giá để dành cho các nhà nghiên cứu và các nhà bác học tương lai. Các nhà sử học của Đông Dương “có thể dựng lên trong quá khứ lịch sử An Nam một tượng đài hết sức chắc chắn, vững bền” mà không nghi ngờ gì nữa họ cũng sẽ có ở trong đó.

S.S.E

⁽¹⁾ Paul Boudet. *Tài liệu lưu trữ của các Hoàng đế An Nam và lịch sử An Nam*. 31 trang và 19 hình ảnh. XXXIXe. Sách của Hội Địa lý Hà Nội. 1942. (Chú của nguyên bản).